

Svar på remiss Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska

Ku2020/01900

Kommunens ställningstagande

Luleå kommun ingår i förvaltningsområden för meänkieli, finska och de samiska språken och arbetar aktivt att revitalisera dessa språk. Luleå kommun tillstyrker samtliga förslag som nödvändiga för att bryta den pågående språkbytesprocessen i de nationella minoritetsspråken. Vi vill särskilt framhålla att behovet av stöd för meänkieli är akut.

Sammanfattning

Luleå kommun har väsentligt tvåspråkig förskola på samiska, meänkieli och finska. Många familjer har valt den tvåspråkiga förskolan trots att språket inte talas hemma. Man arbetar enligt språkbadsmetodik som är ett kraftfullt verktyg för revitalisering. I alla tre språk ser vi att språkbytesprocessen har gått långt och den tidigare naturliga språköverföringen har upphört mellan generationerna.

Ett lokalt språkcentrum är primärt för språkbrukare och skulle bli ett värdefullt komplement för kommunens revitaliseringsarbete. Behovet och intresset finns både hos ungdomar och vuxna. Som exempel har föräldrar till barn i den tvåspråkiga förskolan efterfrågat språkkurser.

Utbildningsområdet är avgörande för språkens överlevnad och att en obruten utbildningskedja från förskola till universitet säkras. Tillgången till lärare med språk- och kulturkompetens är avgörande för att kommunen kan säkerställa nationella minoriteters rättigheter inom förskola och skola. Det krävs ett helhetsgrepp och en kraftfull statlig satsning för att säkerställa en långsiktigt hållbar läraryrsörjning för undervisning i de nationella minoritetsspråken.

En obruten utbildningskedja handlar i ett bredare perspektiv om att säkerställa hela minoritetspolitikens genomförande. Luleå kommun har skyldighet att erbjuda förskola, äldreomsorg och ärendehantering på finska, meänkieli respektive samiska. Den pågående generationsväxlingen gör att många finska- och meänkielitalande medarbetare går i pension inom de närmaste åren. Vi behöver en ny generation medarbetare som har gymnasiekompetens i meänkieli respektive finska. I vissa tjänster räcker det

att personalen kan svara muntligt men de flesta tjänster kräver en god läs- och skrivförmåga.

Frågan om revitalisering av de nationella minoritetsspråken aktualiserade redan i propositionen 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt. I propositionen konstaterades att det behövs aktiva språkbevarande åtgärder för att bryta den pågående språkbytesprocessen och för att de hotade minoritetsspråken skulle få möjlighet att återta förlorad mark. Vidare konstaterade regeringen att minoriteternas möjligheter att själva revitalisera sina språk är begränsade. Samma behov återstår.

De föreslagna åtgärderna skulle bättre säkra efterlevnaden av urfolket samerna och de nationella minoriteternas rättigheter enligt Sveriges internationella åtaganden. Åtgärderna stödjer den högre ambitionsnivån med minoritetspolitiken som regeringen tidigare aviserat i skrivelsen Nystart för minoritetspolitiken (skr. 2017/2018:282).

Luleå kommuns synpunkter

1.1 En ökad medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken

En grundläggande webbaserad utbildning om nationella minoriteters rättigheter sparar mycket av pågående dubbelarbete och resurser när den utvecklas centralt och tillgängliggörs till alla. Både kommuner och myndigheter utvecklar i dagsläget egna sÄrlösningar.

Trots 20 år av minoritetspolitik är kunskapen om urfolket samerna och de nationella minoriteternas rättigheter fortfarande mycket bristfälligt i landets kommuner men även hos allmänheten. Nationella minoritetsspråkens ställning kan stärkas genom att synliggöra dem bättre i majoritetssamhället. Det påverkar majoritetsbefolkningens förståelse för språken och är viktigt för att stärka barn och ungdomars kulturella identitet.

Enskilda individer som tillhör nationella minoriteter, särskilt samer, romer och judar utsätts för hot och hat. Deras särskilda rättigheter ifrågasätts och utmanas konsekvent. Många barn och ungdomar som tillhör nationella minoriteter känner sig utsatta. De har rätt till sitt språk och sin kultur utan att ständigt bli ifrågasatt, vara rädda eller behöva försvara sig.

1.3 Förvaltningsområden för jiddisch och romska

I utredningen *NÄsta steg?* (SOU 2017:60) konstaterades att minoritetspolitiken har misslyckats helt utanför förvaltningsområdena och att inom förvaltningsområdena finns det svårigheter att tillgodose nationella minoriteternas lagstadgade rättigheter pga att inte finns personal med språk- och kulturkompetens.

Kommunen som ingår i ett förvaltningsområde skapar stora förväntningar i den berörda minoriteten och individer lokalt. Tillgången till personal som talar jiddisch respektive romani måste åtgärdas först annars är risken stor för misslyckande.

2.1 Språkcentrum

Luleå kommun anser att behovet för meänkieli språkcentrum är akut och det behövs ett riktat stöd för att återupprätta språken och deras talare. Meänkieli har drabbats hårt av den tidigare försvenskings- och assimileringsspolitiken. Det tar tid att påverka attityder och uppmuntra människor som tidigare farit illa att våga satsa på sitt eller sina barns minoritetsspråk- och identitet.

Språkcentrum är en primär fråga för språkbrukare men kommunen anser att språkcentrum för meänkieli kan även bli en motor, som bidrar med forskningsbaserad kunskap, idéer och verktyg till kommunens arbete.

2.2 Inrättande av språkresurscentrum på kommunal eller regional nivå

Ett lokalt språkcentrum är ett mycket intressant förslag och skulle möjliggöra efterfrågade nybörjarkurser för vuxna och familjer. Det finns behov av olika språkarenor som stimulerar språkutveckling för alla. Vi har stort antal elever som läser finska och meänkieli som modersmål men som inte använder språken i andra sammanhang än i skolan. Eleverna kommer från familjer där språken ej längre talas hemma. Vi ser samma situation i familjerna som har valt den tvåspråkiga förskolan på meänkieli respektive finska.

Språkbytesprocessen har gått långt inom meänkieli. Många ungdomar och vuxna har inte fått lära sig meänkieli. Men intresset för språket finns. Ett lokalt språkcentrum bemöter dessa behov och ger mycket positiv energi för det lokala arbetet. Familjerna kan med hjälp av språkcentrum skapa nya språkliga arenor där de kan "språka" även på fritiden. På sikt skulle detta även ge ringar på vattnet till det lokala minoritetsarbetet i stort.

I Luleå finns många äldre meänkielitalare. Deras kunskap i meänkieli och kulturkompetens är viktig att tillvarata. Ett lokalt språkcentrum kan anordna inspirerande verksamheter och aktiviteter som förenar de äldre och yngre.

3. En obruten utbildningskedja

En obruten utbildningskedja handlar i ett bredare perspektiv om att säkerställa hela minoritetspolitikens genomförande. Luleå kommun har skyldighet att erbjuda förskola, äldreomsorg och ärendehantering på finska, meänkieli respektive samiska. Den pågående generationsväxlingen gör att många finska- och meänkielitalande medarbetare går i pension inom de närmaste åren. Vi behöver en ny generation medarbetare som har

gymnasiekompetens i meänkieli respektive finska. I vissa tjänster räcker det att personalen kan svara muntligt men de flesta tjänster kräver en bra läs- och skrivförmåga.

Ur arbetsgivarsynpunkt behövs fler arbetssökande som har gymnasiekompetens i nationella minoritetsspråk. Det är mycket oroväckande att så få elever fortsätter att läsa språken på gymnasienivå. Om fler elever läser nationella minoritetsspråk på gymnasienivå säkerställs tillgången till kompetent personal långsiktigt och fler elever blir behöriga att läsa språken på högskolenivå.

3.4.1 Tvåspråkig undervisning

Barn- och utbildningsnämnden i Luleå kommun har beslutat om en vision och strategi för arbetet med nationella minoriteter inom förskola och skola. Vision och strategi har tagits fram i samråd med nationella minoriteter och det ska gå en röd tråd genom hela skolsystemet. Kommunens strategi innebär bland annat utökad modersmålsstöd minst tre timmar i veckan och tvåspråkig undervisning i finska och meänkieli.

Luleå kommun välkomnar förslaget att införa en finansierad försöksverksamhet för att etablera tvåspråkig undervisning. Det är brådskande. För Luleå kommun är det aktuellt redan hösten 2022 och planering pågår. Vi välkomnar öronmärkta medel för utvecklingsarbetet. Behovet är stort och brist på meänkielitalande pedagoger, avsaknad av metoder och läromedel gör uppdraget näst intill omöjligt.

3.6.2 Lärarutbildningar

I alla nationella minoritetsspråk är tillgången till lärare med språk- och kulturkompetens avgörande för kommunens säkerställande av de nationella minoriteternas rättigheter inom förskola och skola. Det krävs ett helhetsgrepp och en kraftfull statlig satsning för att säkerställa en långsiktig hållbar lärarförsörjning både för undervisning i och på de nationella minoritetsspråken.

Lärarutbildningen behöver anpassas till de pedagogiska behov som tvåspråkig undervisning uppvisar. Enligt SOU 2017:91 är tvåspråkig undervisning obefintlig i finska och existerar inte i meänkieli. Det är uppenbart att det finns ett brådskande behov av både långsiktiga- och kortsiktiga lösningar för att få igång tvåspråkig undervisning.

Antalet meänkielipedagoger är liten och gör arbetet väldigt sårbart i enskilda kommuner. Behovet för samverkan mellan meänkielipedagoger och kommuner är stort. Det behövs stöd, spridning av "best practice" och utbyte av erfarenheter. Det saknas kvalitetssäkrad kompetensutveckling och kunskap

om revitalisering – vilka metoder som finns och vilka resurser som är möjliga att uppnå.

3.7 Läromedel

Luleå kommun välkomnar förslaget om finansieringssystem för läromedel. Befintliga lärare använder mycket tid att ta fram metoder och material. Det leder till en situation där varje kommun eller enskild lärare uppfinnar hjulet själva, vilket leder till ojämn kvalitet och ineffektiv användning av resurser. Tid och resurser som behövs för undervisning.

6.1 Språkteknologi

Saknad av språkbank på meänkieli är oroväckande. Språktekniska produkter som söktjänster, ordböcker på nätet, översättningar med mera kräver att det finns en språkbank på respektive språk. Ur revitaliseringsperspektiv är det viktigt för barn och unga att ha tillgång till meänkieli i olika digitala plattformar. Det bidrar också till språkets status och attraktivitet för barn och unga att lära och använda meänkieli. I detta sammanhang är det också viktigt att myndigheter och kommuner förstår vikten att översätta så mycket material som möjligt till meänkieli och samiska för att bidra till språkbanken.

För Luleå Kommun